

L'activitat avaluativa a les classes de llengua per a adults

Responsabilitat

Ensenyar llengua als adults és una responsabilitat política, tècnica i professional; aprendre-la, una responsabilitat personal.

Hi ha una responsabilitat social i política adquirida pel compromís unànimement acceptat de normalització lingüística, una determinada situació de coneixement, d'ús i de qualitat de la llengua, unes decisions polítiques preses i uns cabals públics destinats a aconseguir la normalització. De l'actuació integrada dels organismes polítics i tècnics i del conjunt d'actuacions del professorat de llengua depèn que aquests objectius s'assoleixin (vegeu quadre 1).

El professorat participa de la responsabilitat tècnica de l'equip que desenvolupa el compromís polític: duu a terme els programes dissenyats, aporta dades i experiència per millorar-los, determina les necessitats de formació, valora els recursos i els materials a l'abast, etc.

Cada professor té, finalment i sobretot, una responsabilitat professional: d'actualització dels seus coneixements, de desenvolupament i innovació de la competència didàctica, de gestió eficient dels recursos i, consegüentment, de la consecució d'un bon aprenentatge dels seus alumnes.

Els alumnes també tenen la seva responsabilitat: ells són els aprenents i han de fer el camí cap a l'autonomia lingüística per mitjà dels cursos, de la consulta i de l'autoformació.

Quadre 1. Factors que incideixen en el procés d'ensenyament/aprenentatge i que són objecte d'actuacions responsables

1. De la població
 - . Necessitats lingüístiques, expectatives, etc.
2. De les institucions polítiques
 - . Corpus legislatiu, pressupost, estructura orgànica, etc.
3. De la institució formativa
 - . Currículum, programes, recursos, formació, gestió administrativa, etc.
4. Del professorat
 - . Actituds, coneixements, competència professional (lingüística, didàctica i cultural), disponibilitat, etc.
5. De l'alumnat
 - . Actituds, motivacions, necessitats, coneixements, competència comunicativa, etc.
6. De la programació
 - . Objectius, contingut, temporalització, avaluació, metodologia, activitats, exercicis, etc.
7. Dels materials
 - . Llibres de text, documents de consulta, publicacions complementàries, instruments aplicats a la didàctica, etc.
8. De les aules
 - . Mobiliari, superfície, llum, so, temperatura, etc.

Etimològicament la responsabilitat es defineix com a capacitat de respondre a una tasca assignada. La resposta a la tasca de l'ensenyament de la llengua a adults és la qualitat de l'ensenyament i de l'aprenentatge. El professorat respon a l'encàrrec polític, als recursos programàtics i organitzatius i a les necessitats dels alumnes amb un ensenyament qualificat (vegeu quadre 2).

La qualitat responsable s'obté per l'avaluació, que comporta la presa de decisions encaminades a la millora de l'ensenyament i de l'aprenentatge. Sense aquesta responsabilitat no hi ha qualitat; només hi pot haver «compliment de l'expedient».

Les decisions més encertades en el camp de l'ensenyament es poden prendre a partir d'informacions pertinents, que s'obtenen per mitjà de quatre activitats fonamentals: l'observació, la indagació, l'anàlisi i la comprovació.

Observar és estar alerta a les manifestacions espontànies dels alumnes, seleccionar-ne les més rellevants, interpretar-les i donar-los el valor que els correspon. Indagar és preguntar, per mitjà de qüestionaris o entrevistes, allò que, d'altra manera, seria difícil de saber; sol·licitar dades o opinions als alumnes o als altres professionals. Analitzar és examinar productes mostra i valorar-los segons uns criteris establerts. En el cas de la llengua s'aplicaria a enregistraments orals i textos escrits. Comprovar és presentar exercicis concrets, de format preestablert, per copsar l'assoliment de coneixements o d'habilitats específics.

Quadre 2. Objectius i tipus d'avaluació segons els nivells d'intervenció en l'ensenyament/aprenentatge de la llengua

1. Nivell polític. Les institucions polítiques
Objectiu: assoliment de la normalització lingüística
Avaluació d'impacte: censos lingüístics i prestigi de la llengua
2. Nivell tècnic. Les institucions formatives
Objectiu: aplicació de mitjans i recursos per a la normalització
Avaluació d'eficàcia: els programes, els recursos, els usos reals
3. Nivell operatiu. El professorat
Objectiu: assoliment del programa
Avaluació d'eficiència: l'ensenyament, l'aprenentatge
4. Nivell personal. Els alumnes
Objectiu: avenços en l'aprenentatge
Avaluació: autoavaluació

1. L'observació

Hi ha molt poques disciplines de l'àmbit docent en què el professor i els alumnes puguin simultanejar l'ensenyament o l'aprenentatge amb l'observació contínua. L'ensenyament de la llengua té aquest privilegi: la seva matèria és constantment emprada per alumnes i professors i pot ser per tant objecte d'observació, d'anàlisi i de comentari.

L'observació és una tècnica avaluativa que es basa en dos principis:

1. L'alumnat, a través del comportament espontani a l'aula, mostra aspectes que indiquen, de manera directa o indirecta, el grau d'assoliment o d'aprenentatge de les habilitats lingüístiques.
2. El professor, pel seu coneixement lingüístic i la seva competència didàctica, té criteris i mitjans suficients per seleccionar, detectar, interpretar i valorar aquestes manifestacions.

Tot i que els dos principis esmentats són sempre presents als cursos, alguns professors no s'atreveixen a concedir categoria avaluativa a allò que observen dels alumnes i del seu aprenentatge. Ho demostren quan eviten fer judicis decisius sobre l'alumnat o el curs (en una avaluació final, per exemple) basant-se en fets observats i els emeten solament a partir de proves ben especificades, corregides i puntuades amb barems estrictes. Si en algun cas hi hagués contradicció entre el judici explícit derivat de les proves i el tàcit, basat en les observacions fetes durant el curs, el professor suspendria fàcilment aquest últim tot dient-se que «la intuïció no és gens fiable i val més trepitjar terres fermes...»

A la vida civil no passa el mateix: l'observació pot ser la base d'un descobriment, d'un judici o d'una decisió. D'ella pot dependre la salut, la llibertat. (Quantes vegades la resolució d'un judici ha depès d'allò que algú va veure, sentir o llegir en un moment determinat sense pretendre ser un detectiu!) Les persones que són presents en una situació determinada poden arribar a ser-ne testimonis importants, si arriba el cas.

La irrellevància que es confereix sovint a les observacions fetes a l'aula es fonamenta en la poca fiabilitat de la memòria a llarg termini en què sovint es basen, en la mancança d'anotacions idònies que les acreditin i en la poca validesa que tenen quan són esporàdiques i ocasionals.

Què és el que falta, doncs, perquè les observacions adquireixin la categoria de factors pertinents en una avaluació determinada?

En primer lloc, disposar d'una descripció extensa del contingut de les observacions. Saber quins aspectes de l'aprenentatge cal observar (vegeu quadre 3).

En segon lloc, establir barems objectius que permetin qualificar o quantificar les observacions i donar-los homogeneïtat (vegeu quadre 4).

Conèixer també el moment o període en què es fa l'observació, per donar-li el valor que li correspon de diagnosi, fet canviable o resultat.

Fer observacions iguals en moments diversos per controlar la persistència o el desenvolupament del fet observat.

Quadre 3. Aspectes observables en un curs de catalanoparlants

1. Característiques personals

- L'alumne treballa sistemàticament?
- Té criteris propis sobre l'aprenentatge?
- És esquerrà o dretà?
- Té alguna disminució auditiva?
- Hi veu bé?
- Participa en el conjunt del grup classe?

2. Característiques lingüístiques

- Parla una varietat dialectal concreta?
- S'expressa fluïdament?
- Utilitza mots crossa?
- Llegeix de forma entenedora?
- Té una gestualitat adequada?
- Té dificultats d'articulació fònica?
- Quequeja?
- Té un volum adequat de veu?
- La seva fonètica, en general, és genuïna?
- Té hàbit de lectura?
- Demostra agilitat en el maneig de diccionaris i gramàtiques?
- Té bona cal·ligrafia?
- Està habituat a escriure?

Fa els treballs polits?
Té habilitat per prendre apunts?

3. Habilitats orals

Presta atenció a les exposicions orals dels companys?
És capaç de comprendre i contextualitzar els missatges orals?
Planifica les intervencions orals?
Produeix els sons catalans amb correcció?
Lliga les frases amb els enllaços adequats?
Comet errors morfològics o sintàctics?
Utilitza el lèxic de forma precisa?
S'expressa amb concisió?
Utilitza manlleus d'altres llengües?
Fa servir els registres adequats?
Controla el gest, la veu i l'expressió corporal quan parla?
És oportú en les intervencions?
És coherent i ordenat en les exposicions?
És fidel al text, quan llegeix?
Segmenta bé la lectura en veu alta?
Té una entonació lectora expressiva?

4. Habilitats escrites

Planifica els escrits que fa?
Els revisa un cop escrits?
Té hàbit de consultar els diccionaris o llibres de text?

Quadre 4. Proposta de barems, segons diverses valoracions

1. Valoració qualitativa gradual. Gradació genèrica
B Bé. Satisfactori. Endavant.
R Regular. Cal revisar-ho.
M Malament. Cal recuperar-ho.
2. Valoració qualitativa gradual. Gradació fina
5 Molt satisfactori.
4 Satisfactori. S'aconsella més aprofundiment.
3 Assoliment suficient, amb punts foscos no essencials. És aconsellable la revisió.
2 Insatisfactori. Punts foscos rellevants. És necessària una revisió.
1 Malament. Falta de base o de coneixement. Cal analitzar-ne les causes.
3. Valoració qualitativa d'equilibri
+ es valora negativament per excés.
= es considera equilibrat.
- es valora negativament per defecte.
4. Valoració quantitativa
nombre real de fets / nombre possible de fets
5. Valoració de presència o absència
S o X es dóna la característica o el fet.
N o - no es dóna la característica o el fet.

2. Indagar

Indagar és preguntar a algú allò que volem saber. És l'activitat pròpia de les entrevistes i dels qüestionaris. En l'àmbit dels cursos de català la indagació és important sobretot en tres punts de l'ensenyament/aprenentatge:

1. *L'avaluació diagnòstica*. Només preguntant podrem saber les llengües que coneixen els alumnes i el seu grau de domini (vegeu quadre 5), què els motiva a

aprendre català (vegeu quadre 6), quines dificultats conscients tenen (vegeu quadre 7), quines són les necessitats d'ús en les relacions socials o a la feina, el temps que fa que viuen a Catalunya, on viuen, els hàbits de lectura, etc.

2. *La millora metodològica.* Sol·licitar l'opinió dels alumnes sobre els factors que incideixen en el seu aprenentatge ens permet modificar-los convenientment. Ens cal saber, entre altres coses, què opinen sobre la programació, sobre el ritme de les sessions, les activitats, la metodologia, els continguts apresos i els obviats, els materials, les explicacions del professor, etc. Cal donar-los peu perquè expressin les dificultats que troben i puguin fer tot tipus de suggeriments.

3. *L'autoavaluació.* L'hàbit d'autovalorar els aprenentatges —sobretot si s'ofereixen als alumnes barems o bandes avaluatives àgils i fàcils d'aplicar (vegeu quadre 8)— és una adquisició important del procés d'aprenentatge perquè complementa l'avaluació del professor i dóna eines a l'alumne per avançar en el domini de la llengua a partir d'instàncies diverses a les de l'aula (centres d'autoformació, consultes, estudi personal, etc.).

De manera semblant a allò que hem dit de les observacions, cal que el professor disposi d'una descripció dels elements que justifiquen una indagació per mitjà de qüestionaris o entrevistes, dels exercicis que els alumnes poden avaluar per si mateixos i dels barems que hi poden aplicar.

Quadre 5. Graus de domini d'una llengua

Llindar: lectura difícil, alguns mots i expressions
Bàsic: lectura mitjanament comprensiva, parla difícil
Suficient: comprensió oral i escrita, parla i escriptura
Proficient: capacitat d'anàlisi de la llengua

Quadre 6. Motivacions per aprendre català

Integradora: pertinença a un país amb cultura i llengua pròpies
Laboral: necessitat de conèixer el català per trobar feina
Professional: necessitat d'ús en l'àmbit professional
Cultural: extensió dels coneixements lingüístics
Relacional: conveniència d'usar el català en les relacions personals i socials

Quadre 7. Dificultats conscients d'aprenentatge

Pronúncia dels sons catalans
Fluïdesa en la conversa
Ortografia
Construcció ben lligada de frases (sintaxi)
Vocabulari
Redacció de textos
etc.

3. L'anàlisi de textos

Els textos orals

L'activitat formativa en llengua oral a l'aula es realitza mitjançant una atenció contínua a l'oralitat —la parla hi és sempre present— i també mitjançant

activitats que promoguin determinades habilitats orals, sense perdre de vista la seva relació i integració amb la llengua escrita. Aquest aprenentatge pot ser seguit per mitjà de l'observació i la comprovació. L'anàlisi de textos produïts pels alumnes és també una font important per a l'aprenentatge de la llengua oral. Tanmateix, tot i la facilitat amb què es poden utilitzar actualment els mitjans tècnics —vídeos i cassets—, no és habitual que els professors obtinguin enregistraments d'activitats o de textos orals dels alumnes. A la manca de previsió i provisió tècnica s'afegeix, massa vegades encara, la manca de criteris per avaluar l'ampli ventall d'aspectes de l'expressió oral.

Com és possible, sense enregistraments, que un professor recordi a final de curs si un alumne determinat, a l'inici o a mig curs, produïa bé uns sons, entonava prosòdicament bé les lectures, tenia aquests o aquells vicis de dicció, cometia tals errors sintàctics o lligava prou bé el discurs? Com és possible que, a mig curs, planifiqui un programa formatiu d'expressió oral adequat a les necessitats dels alumnes?

Perquè el mateix alumne s'adoni de com parla i de com avança o s'encalla en diversos aspectes de l'oralitat cal que ell mateix enregistri, com a mínim, alguna producció oral breu a l'inici del curs, a mig curs i en acabar, de la mateixa manera que normalment es fa amb l'expressió escrita. Aquests enregistraments (vegeu quadre 9) breus i ben especificats pel professor tenen una utilitat diagnòstica i formativa evident tant per a l'alumne com per al professor: els permet compensar la fugacitat de l'actuació oral i analitzar, en successives audicions,

Quadre 8. Barems per a l'autoavaluació d'exercicis i activitats

1. Valoració d'aspectes teòrics:

<i>valoració</i>	<i>significat</i>
5. Coneixement assolit	Puc relacionar-los, ensenyar-los, extrapolar-los...
4. Coneixement perfeccionable	Puc explicar-los, però és convenient aprofundir-los...
3. Coneixement bàsic	Els entenc, però em queden foscos aspectes rellevants
2. Coneixement insuficient	Conec elements, però no puc explicar els que són més essencials
1. Desconeixement	No conec el tema perquè desconec elements que es pressuposen

2. Valoració de procediments o d'activitats pràctiques

<i>valoració</i>	<i>significat</i>
5. Habilitat assolida	Puc desenvolupar activitats més complexes sense dificultat
4. Habilitat perfeccionable	Ho faig bé, tot i que encara no tinc l'habilitat mecanitzada
3. Habilitat suficient	Ho aconsegueixo, però no amb perfecció. Em cal destresa.
2. Habilitat insuficient	Necessito aprenentatge a més de destresa i pràctica
1. Habilitat deficient	Em cal treballar altres habilitats prèvies o bàsiques

3. Valoració d'aspectes de comportament o actitudinals

<i>valoració</i>	<i>significat</i>
5. Molt favorable	M'identifico amb el valor o la conducta proposats
4. Favorable	Trobo positiva la conducta o el valor proposats
3. Indiferent	No experimento cap atracció ni refús
2. Desfavorable	Trobo negativa la conducta o el valor proposats
1. Molt desfavorable	Refuso clarament la conducta o el valor proposats

4. Valoracions generals

<i>valoració</i>	<i>significat</i>
5. Molt positiva	Tots o gairebé tots els aspectes considerats són positius
4. Positiva	Hi ha més aspectes positius que negatius
3. Neutral	Hi ha equilibri entre els aspectes positius i els negatius
2. Negativa	Hi ha més aspectes negatius que positius
1. Molt negativa	Tots o gairebé tots els aspectes considerats són negatius

diferents aspectes fonètics, prosòdics, cohesius, pragmàtics i normatius de la producció oral.

La dificultat que freqüentment s'addueix és d'ordre temporal: analitzar 20 o 30 textos orals, encara que siguin de dos minuts, comporta molt de temps. Aquesta dificultat existeix igualment en la revisió de la producció escrita i, en aquest cas, no es considera insuperable: el professor té l'hàbit de fer-ho i els criteris per comprovar i valorar els elements que donen qualitat o no a l'escrit. Fins i tot s'ajuda de pautes i graelles per fer-hi indicacions avaluatives amb agilitat. I el temps li rendeix. Però no sempre disposa de criteris concrets per controlar la diversitat i especificitat d'elements que caracteritzen l'expressió oral (E. Tuson 95). Fàcilment es conforma amb la detecció ocasional d'alguns errors fonètics fàcilment comprovables per simple observació, alguna expressió o paraula manllevada i una idea genèrica sobre la fluïdesa. Conseqüentment, no considera rendible el temps que hi podria dedicar.

Si l'alumne, quan escriu un text proposat a classe, coneix els criteris de qualitat del text que ha d'escriure, esmerçarà esforços per aplicar-los-hi i el professor constatarà que la revisió dels textos és fructífera. Si l'alumne, a l'hora de produir un text oral, desconeix els criteris amb què serà avaluat, no sabrà com posar-s'hi ni aprofitarà els comentaris que el professor extregui de l'audició. Per això és important ordenar amb progressió didàctica els factors que intervenen en la qualitat de l'expressió oral (vegeu quadre 10), elaborar els barems idonis i comunicar-los amb claredat i dosificació als alumnes perquè tinguin un coneixement explícit d'allò que es vol aconseguir en cada moment de la seva activitat oral.

Quadre 9. Proposta d'enregistraments en un curs de catalanoparlants

1. A l'inici del curs: el text informatiu

Missatge deixat al contestador automàtic. Cal definir la situació i les informacions que ha de contenir. Durada: de 2 a 3 minuts.

La finalitat diagnòstica justifica que no es donin prèviament criteris per assolir determinades habilitats orals.

Elements d'avaluació diagnòstica:

- . La genuïtat de la fonètica catalana, en general. Mancances notables en la producció de sons catalans (ensordiments sistemàtics, manca de neutralització de vocals, sons de fi de mot, etc.) (Castellanos 95)
- . Els camps o sectors gramaticals de dificultat (lèxic, morfologia nominal o verbal, sintaxi intraoracional i interoracional, pragmàtica, prosòdia, etc.)
- . La capacitat d'adequar-se al tema i a la finalitat
- . L'ús del registre adequat
- . La fluïdesa (absència d'interrupcions, d'autocorreccions, d'anacolutos rellevants, de mots crossa, etc.) i el ritme
- . La coherència expositiva (ordre mínim, absència de repeticions innecessàries, de contradiccions o incongruències, pertinença de les informacions)
- . Les cacofonies (manca de vocalització, sorolls desagradables, nasalització, dificultat d'emissió d'alguns sons, etc.)
- . El to emotiu (quequeigs, nerviosisme, precipitació, minuciositat...)

2. A mig curs: el text expressiu

La carta oral. Comunicació personal feta en un casset i dirigida a un membre de la família que resideix lluny. Expressió de sentiments i narració de fets quotidians. Durada: 5 minuts.

Criteris de qualitat:

- . Planificació (selecció i seqüenciament de temes, tria d'estats d'ànim)

- . Absència de cacofonies (obligació de refer el text fins que no hi apareguin)
- . Absència d'anacoluts (complir el compromís d'acabar una frase iniciada d'una manera determinada)
- . Control de la fonètica sintàctica (sonoritzacions, emmudiments, sensibilitzacions, geminacions, assimilacions...)
- . Expressivitat (que el to, el lèxic, el registre, el ritme i el volum de la veu ajudin a la comunicació dels estats d'ànim triats)

3. En l'etapa final: el text explicatiu

L'expressió de la pròpia opinió sobre un tema determinat, feta per telèfon i dirigida a una emissora de ràdio. Durada: 3 minuts.

Criteris de qualitat:

- . Organització temàtica. Rellevància. Compensió.
- . Registre formal. Visió objectiva. Concisió expressiva. Absència d'hiperònims.
- . Claredat i correcció fonètiques. Ritme adequat.
- . Utilització de connectors i enllaços genuïns
- . Absència de manlleus lèxics i sintàctics.

Quadre 10. Aspectes avaluable de les habilitats orals

- . Comprensió de textos orals sentits:
el context, els elements implícits, les idees rellevants, etc.
- . Planificació de les intervencions orals
- . Fluïdesa en la parla
- . Qualitat de les realitzacions fonètiques genuïnes no sintàctiques:
E oberta, O oberta, vocal neutra, essa sonora, TZ, J/G, Tj/TG, LL...
- . Correcció en les realitzacions fonètiques sintàctiques:
emmudiments, assimilacions, geminacions, sonoritzacions, sensibilitzacions, elisions, etc.
- . Idoneïtat i domini dels aspectes no verbals:
gestos, mirada, impostació i volum de la veu, moviments, entonació, velocitat, etc.
- . Adequació del missatge a la situació comunicativa:
tractament del tema, formalitat i registre, llargada
- . Coherència en el desenvolupament del missatge:
ordre, progressió, no repetició, no contradicció
- . Cohesió lineal del missatge:
sintaxi, referències, connectors, pauses, etc.
- . Genuïtat del lèxic i de les expressions
- . Precisió i concisió lèxiques
- . Riquesa expressiva
- . Diversitat de sintaxis i d'estructures, presència de frases fetes, manca de rectificacions, repeticions, mots crossa, etc.
- . Oportunitat i bon ús dels torns de parla
- . Qualitat de la lectura en veu alta:
segmentació, entonació, fidelitat

Els textos escrits

La revisió metòdica i criterial dels textos escrits proposats als alumnes ha estat motiu d'especial atenció en els últims anys, sobretot a partir de les orientacions textuals de l'ensenyament de llengües (Cuenca 93). El fet de tenir més coneixements sobre les qualitats del text escrit (vegeu quadre 11) ha permès establir criteris clars sobre l'adequació dels textos, la coherència expositiva, la cohesió lineal de les frases i entre les frases del text, la correcció normativa i la riquesa expressiva. I això ha afavorit avaluacions més adequades. Em remeto, en aquest aspecte, a obres de didàctica de la llengua com les de Daniel Cassany, la

més descriptiva de Josep Maria Castellà, els programes actuals dels nivells de suficiència elaborats per la Direcció General de Política Lingüística, i a totes les obres que han estat publicades arran de la Reforma educativa.

Només vull insistir en un aspecte important pel que fa a l'avaluació formativa i que no sempre es considera suficientment: l'aprenentatge de l'escriptura de textos té per finalitat l'autonomia lingüística de l'alumne. Haurà de ser ell mateix qui decideixi, un cop acabats els cursos de formació, si un text que ha escrit és prou correcte, coherent i adequat. Caldrà, evidentment, que tingui una formació lingüística suficient, però sobretot caldrà que durant la formació aprengui a revisar els propis textos i els dels companys, a consultar directament diccionaris i gramàtiques, i a usar els recursos que pot tenir a l'abast —correctors informàtics, consultes telefòniques, etc. L'avaluació formativa que es fa a partir dels textos escrits ha de tenir aquesta orientació. El professor no pot ser alhora i exclusivament revisor, corrector i comentador estilístic dels treballs dels alumnes. Ha de promoure aquestes activitats també entre ells d'acord amb el que succeirà després dels cursos: l'alumne acudirà als companys perquè donin una ullada als seus textos i perquè els comentin, consultarà diccionaris, gramàtiques i llibres d'estil, anotarà dubtes per consultar-los a una persona més entesa, etc.

Tot això comporta que el professor parteixi, des de l'inici de l'ensenyament de l'habilitat d'escriure, de la perspectiva esmentada: l'alumne s'ha de fer responsable del que escriu i el professor ha d'actuar més d'orientador i de crític normatiu i estilístic que de revisor o corrector.

Quadre 11. Aspectes avaluable de les habilitats escrites

- . Capacitat de resum i valoració de textos llegits
- . Planificació del text escrit
- . Adequació: estructura externa del text segons el gènere, tractament, nivell de formalitat, assoliment del propòsit comunicatiu
- . Coherència: ordre, progressió, no-repetició, no-contradicció, pertinença i rellevància, estructuració per paràgrafs.
- . Cohesió morfosintàctica: gèneres, nombre, concordances, temps i modes verbals, règims verbals, ús de subordinades, etc.
- . Connectors
 - Lògics, temporals, espacials, adversatius, concessius, etc.
- . Puntuació
- . Referències
 - Articles, pronoms, adverbis, determinants, etc.
- . Accentuació i apostrofació
- . Ortografia vocàlica i consonàntica
 - Convencions: abreviatures, símbols, majúscules i minúscules, guionet, etc.
- . Riquesa de recursos
- . Sinonímia, derivació, estructures lingüístiques, frases fetes, lèxic i expressions genuïnes, etc.
- . Precisió i concisió lèxica
- . Revisió final de textos

4. Les proves orals i escrites

Pel que fa a les proves orals i escrites, considero que hi ha hagut fins ara prou models i criteris d'especificació, elaboració, administració, correcció i valoració perquè no calgui estendre-s'hi. En tot cas, convé subratllar que caldria que l'atenció i la dedicació de professors i alumnes durant el curs no estigués tan condici-

onada per les proves finals, que constaten més l'assoliment que la diagnosi i la formació. I això s'obtindrà quan els altres mecanismes avaluatius exposats tinguin, a l'aula, la consideració i el valor que els pertoca.

ARNAUS, R. «L'avaluació, un procés d'investigació didàctica». *COM/Ensenyar Català als Adults*. Barcelona: Direcció General de Política Lingüística. Núm. 18, p. 4-11.

CASSANY, D.; LUNA, M.; SANZ, G. *Ensenyar llengua*. Barcelona: Editorial Graó, 1993.

CASSANY, D. *Correcció del treball escrit*. Vic: Eumo, 1989.

CASSANY, D. *Descriure escriure*. Barcelona: Empúries, 1987.

CASTELLÀ, J.M *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*. Barcelona: Empúries, 1992.

CASTELLANOS, J.A. «Test avaluatiu de la llengua oral». A: *Jornades sobre Llengua i Ensenyament*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1995.

COM/Ensenyar Català als Adults. Programes i orientacions per als cursos de llengua catalana (nivells de suficiència i proficiència). Barcelona: Direcció General de Política Lingüística, 1987. Extra núm. 2.

COM/Ensenyar Català als Adults. Programa i orientacions per als cursos de llengua catalana (nivell lllindar). Barcelona: Direcció General de Política Lingüística, 1990. Extra núm. 3.

CUENCA, M. J. *Teories gramaticals i ensenyament de llengües*. València: Tàndem, 1992.

GIMENO, M. «L'avaluació». *COM/Ensenyar Català als Adults*. Barcelona: Direcció General de Política Lingüística. Núm. 2, p. 3-9.

Recherches 21, 1994/2 Pratiques d'évaluation.

TUSÓN, E. *Anàlisi de la conversa*. Barcelona: Empúries, 1995 .

VILÀ, M. «La planificació i el tractament de la llengua oral». *Segon simposi sobre l'ensenyament del català a no-catalanoparlants*. Vic: Eumo, 1993.

Bibliografia

